

อัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว

Common Identities of the Thai-Laos Mekong Woven Textiles

ปกกสิณ ชาทิพสດ^{1*} / ญานิกา แสนสุริวงค์² / กิโต พมมะโกสอน³ไอลดา ทิพย์เสนา⁴ / ยุตหพิชัย วรณดั่งษ์⁵

Pokkasina Chathiphot / Yanika saensuriwong / Kito Phommakaysone

Irada Thipsana / Yutthaphichai Wannasang

¹⁻²สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Thai Language Department, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Sakon Nakhon Rajabhat University

^{*}Corresponding author's E-mail: pokkasina@snru.ac.th³แผนกศึกษาธิการและกีฬา แขวงสะหวันนะเขต

The Office of Savannakhet Provincial Education and Sport Service, Savannakhet Province

⁴⁻⁵นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher

Received: October 31, 2023

Revised: June 6, 2024

Accepted: June 20, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.13>

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว และ 2) เพื่อพัฒนาตลาดผ้าทอจากอัตลักษณ์ร่วม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และอภิปรายกลุ่ม เลือกตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน นำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขงมีอัตลักษณ์ร่วมที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) อัตลักษณ์ด้านกระบวนการทอผ้าแบบเดิม ทั้งการสืบหูกและการคืนหูก การมัดหมี่ หมี่กาบและหมี่ลาย 3 ธรรมชาติของเป็นตลาดอัตลักษณ์ 2) อัตลักษณ์ด้านการใช้สีข้อมจากครามธรรมชาติ และ

3) อัตลักษณ์ด้านเรื่องเล่าของผ้าทอ เน้นเล่าเรื่องจากลวดลายจากความเชื่อดั้งเดิมและธรรมชาติ ได้แก่ ลายนาคขอ ลายนาคเครีอ ลายกาบ ลายตุ้ม ลายหมากจับ 2) การพัฒนาลวดลายผ้าทอจากอัตลักษณ์ร่วม ได้แก่ (1) การพัฒนาองค์ความรู้ผู้ทอผ้าด้านการเตรียมเส้นใยและการย้อมสีเส้นใย (2) การพัฒนาเทคนิคการทอผ้าด้วยการใช้ฟืมขยายขนาด และ (3) การพัฒนาลวดลายผ้าทอด้วยการมัดหมี่

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ร่วม, ผ้าทอ, ภูมิปัญญาผ้าทอ, ชุมชนลุ่มน้ำโขง

Abstract

The objectives of the research article are 1) to analyze the common identity of Thai-Lao Mekong Basin woven textiles, and 2) to develop woven patterns based on this identity. A purposive sample of 30 key informants was selected using an in-depth interview and a group discussion. The research results were presented through descriptive analysis. It was found that 1) Mekong Basin woven communities consist of three critical common identities: (1) the identity of the weaving process, the original model of both welf and warp preparation, Mudmee, Mee Kab, and Mee Lai, three Dhamma Lam Khong patterns are the identity of communities, (2) the identity of the use of dyes from natural indigo, and (3) the identity of the stories of the woven textile on telling stories from traditional beliefs and nature patterns, such as the Khor Naga, Khruue Naga, Kab, Tum, and Mak Chap pattern. 2) The development of woven textile patterns from a common identity includes (1) the development of weavers' knowledge of the preparation of fibers and dyeing of fibers, (2) the development of weaving techniques using expanded wooden reeds, and (3) developing woven textile patterns using Mudmee.

Keywords: common identity, woven textiles, woven textiles wisdom,
Mekong basin communities

บทนำ

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของผ้าทอในกลุ่มแม่น้ำโขงไทย-ลาว มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวและมีความงดงามมาหลายชั่วอายุคน เทคนิคและลวดลายของผ้าทอมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทย-ลาวและสืบทอดมาจากรบรรพบุรุษ ซึ่งได้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนพยายามให้การสนับสนุน ส่งเสริม และสืบสานภูมิปัญญาผ้าทอมาโดยตลอดแต่ก็เป็นส่วนที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน อำเภอ และจังหวัด แต่ยังไม่มีการศึกษาและเชื่อมโยงองค์ความรู้การทอผ้าที่จะนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานและองค์ความรู้ของผ้าทอในกลุ่มแม่น้ำโขงไทย-ลาวได้ ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวนี้หากได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเหมาะสมก็จะมีศักยภาพที่จะแพร่กระจายไปทั่วโลกได้ การส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมสิ่งทอรวมถึงผ้าทอของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงจะกลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ รวมทั้งการสร้างเอกลักษณ์ร่วมกันในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง Liewphairote and Thammasatitdech (2015) กล่าวว่า การที่จะทำให้ภูมิภาคนี้กลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านแฟชั่นเครื่องแต่งกายที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก จะต้องผลักดันให้ภูมิภาคนี้เป็นศูนย์กลางของการส่งออกสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มด้วย การที่จะสร้างอัตลักษณ์ให้กับผ้าทอในกลุ่มแม่น้ำโขงสามารถทำได้โดยการศึกษาและเรียนรู้ผ่านลวดลายและการออกแบบเครื่องแต่งกายโดยใช้ผ้าทอไทย-ลาว รวมทั้งการเสริมทักษะการทอผ้า การผลิตผ้าทอที่มีคุณภาพเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงให้เป็นสังคมที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนยิ่งขึ้น

การศึกษาอัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอในประเทศแถบลุ่มแม่น้ำโขงมีประเด็นสำคัญคือใช้ “ผ้าทอ” เป็นหัวใจสำคัญของเรื่อง ด้วยผ้าทอเป็นจิตวิญญาณของบรรพบุรุษของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง Pholdee (1994) กล่าวถึง วัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อค่านิยมของคนกลุ่มต่าง ๆ ส่งผลให้แต่ละกลุ่มชนมีวัฒนธรรมการแต่งกายที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตในท้องถิ่นของตน ทั้งกลุ่มชนกะเลิงบ้านดอนตาลและกลุ่มชนผู้ไทบ้านละหานน้ำต่างก็มีวัฒนธรรมร่วมด้านผ้าทอและการแต่งกาย มีความพยายามในการส่งต่อองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมผ้าทอมายังรุ่นลูกหลานทั้งรูปแบบของมุขปาฐะและการสร้างอัตลักษณ์ผ้าทอผ่านวิถีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ อีกทั้ง ความพยายามในการสนับสนุนและส่งเสริมจากภาครัฐ จึงทำให้ชุมชนผ้าทอทั้งสองแห่งมีความน่าสนใจที่จะศึกษา ประกอบกับ ปัจจุบันระบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ได้กลืนกินวัฒนธรรมหลายอย่างของชุมชนไป และวัฒนธรรมด้านการทอผ้าในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงของทั้งสองชุมชนนี้ก็ได้รับผลกระทบไปด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงนำมาสู่คำถามการวิจัยว่า อัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอในกลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว มีความหมายและมีลักษณะสำคัญอย่างไร และองค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าทอโดยใช้ภูมิปัญญาแก่กลุ่มชุมชนผ้าทอในกลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว ดำรงอยู่อย่างไร ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะมีส่วนในการช่วยฟื้นฟูทั้งองค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมของผ้าทอ และสามารถที่จะต่อยอดและสร้างสรรค์ให้ผ้าทอช่วยยกระดับเศรษฐกิจของประชาชนที่อาศัยอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงไทย-ลาว อาจกล่าวได้ว่า “ผ้าทอ” เป็นทุนวัฒนธรรมและเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศทั้งในระดับชุมชนไปจนถึงระดับภูมิภาคได้ การค้นหาอัตลักษณ์ของผ้าทอเพื่อให้รู้จักรากเหง้าและคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ้าทอในกลุ่มแม่น้ำโขงไทย-ลาวจะช่วยตอบสนองต่อเศรษฐกิจฐานรากในภูมิภาค อีกทั้งสร้างความปรองดองและความยั่งยืนของคนเพื่อให้ได้เกิดการเรียนรู้จากอดีต นำสู่การปรับปัจจุบัน และสร้างสรรค์คุณค่าใหม่ในอนาคตให้แก่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ้าทอในกลุ่มแม่น้ำโขงไทย-ลาวได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว
2. เพื่อพัฒนาตลาดผ้าทอจากอัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยประกอบด้วย

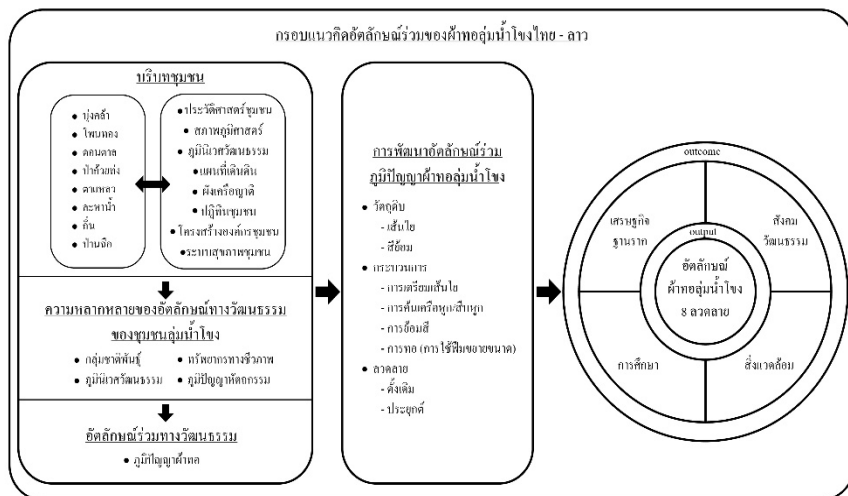
1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) บริบทชุมชน ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชน โครงสร้างทางสังคม กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรม 2) ความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ลุ่มน้ำโจง และ 3) อัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมผ้าทอและแนวทางในการพัฒนาอัตลักษณ์ร่วมผ้าทอลุ่มน้ำโจง
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ประกอบด้วย 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย และ สปป.ลาว ประกอบด้วย 1) บ้านคอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร และ 2) บ้านสะพานน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต

กรอบแนวคิด

การวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว” มีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพ 1

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนาซึ่งอาศัยการศึกษาข้อมูลเชิง

คุณภาพ

การใช้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา และสรุปผล อภิปรายผล มีขั้นตอน ประกอบด้วย

1) การสืบค้นข้อมูลอัตลักษณ์ร่วมผ้าทอลุ่มน้ำโจงในประเทศไทย และ สปป.ลาว โดยการศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการคัดเลือกโดยใช้วิธีแบบเจาะจง 2) การวิเคราะห์อัตลักษณ์ร่วมผ้าทอลุ่มน้ำโจง จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกโดยใช้วิธีแบบเจาะจง และ 3) การส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าทอในกลุ่มน้ำโขงด้วยการอภิปรายกลุ่ม ประเด็นอัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอลุ่มน้ำโขง เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าทอ และสร้างสรรค์คุณค่าภูมิปัญญาผ้าทอลุ่มน้ำโขง จำนวน 30 คน และ 4) การพัฒนาออกแบบลวดลายผ้าทอลุ่มน้ำโขงที่สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนลุ่มน้ำโขง ได้ด้วยการเก็บข้อมูลภาคสนามและการอภิปรายกลุ่ม และการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าทอกับชุมชนในพื้นที่วิจัย

2. ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นประชากรจากชุมชนทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ยังคงดำเนินกิจกรรมหรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และ สปป.ลาว รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มทอผ้าบ้านคอนตาล อำเภอกอนตาล จังหวัดมุกดาหาร และ 2) กลุ่มช่างทอผ้าบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มาจากการเลือกตัวอย่างด้วยวิธีการแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) ตัวอย่างต้องเป็นสมาชิกของชุมชนทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขงจากประเทศไทย ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านคอนตาล อำเภอกอนตาล จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 20 คน และ 2) ตัวอย่างต้องเป็นสมาชิกของชุมชนทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง จาก สปป.ลาว ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มช่างทอผ้าบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต จำนวน 10 คน

ทั้งนี้ ตัวอย่างต้องมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำหรือเป็นสมาชิกของชุมชนทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง ในด้านการผลิตผ้าทอมือที่ใช้ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าทอที่หลากหลาย อาทิ ภูมิปัญญาการปลูกฝ้าย ภูมิปัญญาการมัดหมี่ ภูมิปัญญาการย้อมเส้นใยด้วยสีธรรมชาติ ภูมิปัญญาการทอผ้า โดยตัวอย่างวิจัยต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้เหล่านั้นหรือมีองค์ความรู้อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว” ปรากฏดังนี้

1. อัตลักษณ์ผ้าทอของชุมชนลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว

อัตลักษณ์ผ้าทอของชุมชนลุ่มน้ำโขงของประเทศไทย และ สปป.ลาว

ประกอบด้วย 1) อัตลักษณ์ด้านกระบวนการทอผ้า 2) อัตลักษณ์ด้านการใช้สีข้อม และ เส้นใย และ 3) อัตลักษณ์ด้านเรื่องเล่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 อัตลักษณ์ด้านกระบวนการทอผ้า

อัตลักษณ์ด้านกระบวนการทอผ้าของชุมชนลุ่มน้ำโขงของประเทศไทย และ สปป.ลาว มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ ยังคงใช้เครื่องมือและอุปกรณ์การทอผ้าแบบเดิม เช่น ที่ กระสวย อัก กง หลา หลักหมี่ การสับหูกและการคันหูก รวมไปถึงการทอผ้าที่ยังใช้แรงงานจากคน นอกจากนี้ กระบวนการได้มาซึ่งการทอผ้าส่วนใหญ่เป็นการสืบทอดมาจากภูมิปัญญาของบรรพสตรี ซึ่งเกิดกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้ามาจากแม่ ป้า ย่า ยาย กล่าวคือ ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าถูกส่งต่อมายังผู้หญิงหลายชั่วอายุคน และเกิดการเรียนรู้กระบวนการทอผ้าอย่างยาวนาน มีปรากฏหลักฐานทั้งพงศาวดาร และบันทึกต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมการทอผ้าของกลุ่มชนชาติไท (Tai speaking groups) ที่กล่าวไว้อย่างน่าสนใจ Lancang Historical Annal (1963) กล่าวไว้ว่า “พิธีกรรมจึงบอกคุณอันเช่นพริ้มคจกเลียมเครื่องเวียกการช่างแก่เขาทั้งมวล เล่าบอกคุณอันทำหูกทอฝ้าย แพรเขมฝ้ายไหมทั้งมวล อันควรนุ่งควรกินทั้งมวล” ทั้งนี้ วรรณกรรมคำสอนเรื่องพญาคำกองสอนไพร่ โดย Phra Ariyanuwatara Khemmajaree (1970) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหญิง-ชายในภูมิปัญญาการทอผ้าไว้อย่างชัดเจนว่า “เมื่อนั้น พญาคำกองเจ้าเทศนาสอนสั่ง บอกให้ผู้หญิงเวียกบ้าน การสร้างก่อแปง แม่หญิง ให้สู้แข็งไว้ ต่ำหูกจิดไหม แท่นอ แม่หญิงเป็นคนสาวหลอกไหม ดักแด่ ทั้งดูแลมือน เก็บมอนเข้าค่า ทั้งต่ำหูกฝ้ายไหมพ้อมแต่งสี แปงนิลหม้อ เอาคามลงแซ่เงินไหมหูกฝ้าย ทั้งจ้ำหล่งไหม เกียนไม้ไผ่บั้ง เป็นกะ โบกไหม”

การทอผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านคอนตาล อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร และกลุ่มช่างทอผ้าบ้านละหานน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต มีกระบวนการเริ่มต้นที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การจะได้มาซึ่งผ้าทอจะเริ่มต้นที่การปลูกฝ้าย เก็บฝ้าย เพื่อนำมาทำเส้นใย โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่การอ้วฝ้าย การล่อนฝ้าย การเส้นฝ้าย เมื่อได้เส้นฝ้ายแล้วก็นำมาวางรูปแบบของการทอเป็นสองส่วน คือ เส้นยืน และเส้นพุ่ง ซึ่งเส้นยืนจะมีกระบวนการที่ซับซ้อนในการทำ เพราะต้องใช้เส้นฝ้ายขนาดเล็ก คนเส้นฝ้ายต้องใช้ความรู้และความเชี่ยวชาญในการเส้นเส้นฝ้ายให้มีขนาดเล็กเพื่อเอามาทำเป็นเส้นยืน (เครือหูก) และเส้นฝ้ายที่จะนำไปทำเป็นเครือหูกนั้นจะต้องผ่านกระบวนการฆ่าฝ้าย คือ การทำเส้นใยฝ้ายให้แข็งแรง ไม่ขาดง่าย ซึ่งกระบวนการฆ่าฝ้ายนี้มีกรรมวิธีเหมือนกันในชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขงทั้งสองประเทศ ส่วนฝ้ายที่จะนำมาทำเส้นพุ่งนั้น ก็จะนำไปมัดหมี่ซึ่งก็เป็นกระบวนการที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ต้องเกิดจากกระบวนการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญก่อน ดังนั้น กระบวนการมัดหมี่ เป็นกระบวนการที่นิยมมากในการทอผ้าของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง โดยหมี่ที่นิยมมัดส่วนใหญ่มีโครงสร้างแบบเรขาคณิต และโครงสร้างแบบอิสระ The Research Institute of Northeastern Arts and Culture (2019) กล่าวถึง การมัดหมี่ ว่าเป็นการสร้างลวดลายบนผืนผ้าด้วยการมัดเส้นใยฝ้าย-ไหมด้วยเชือกฟางเส้นเล็ก ๆ เป็นเปลาะ ๆ ตามแบบที่ต้องการ ซึ่งแบบหัวหมี่ส่วนใหญ่จะได้จากผ้าชิ้นผืนเดิมหรือลวดลายที่ผู้มัดหมี่คิดว่าสวยงามก่อนจะนำไปย้อมสี ในกระบวนการมัดหมี่นี้สามารถมัดหัวหมี่แล้วนำไปย้อมแล้วนำมามัดหมี่อีกรอบเรียกว่า “โอบหมี่” Sawasdee (2018) กล่าวว่า “โอบหมี่” คือการใช้เชือกฟางเล็ก ๆ พันลำหมี่ตรงส่วนที่ยังไม่ถูกมัดหมี่ตามแบบลายมัดหมี่ การโอบ (พัน) ต้องพันให้เชือกฟางแน่นที่สุดและพันหลาย ๆ รอบ นำหมี่ที่โอบเรียบร้อยแล้วไปล้างสีออกในน้ำเดือด โดยจะล้างสีเฉพาะบริเวณที่ไม่ถูกมัดเท่านั้น หัวหมี่ส่วนที่โอบหรือมัดไว้ จะคงสีตามเดิม นำหัวหมี่ไปย้อมเป็นสีอื่นตามที่ต้องการ ซึ่งการโอบหมี่ช่วยให้เกิดเป็นความงดงามบนผืนผ้าที่มัดหมี่ได้ พบว่า กลุ่มทอผ้าบ้านคอนตาล และกลุ่ม

ช่างทอผ้าบ้านละหานน้ำ นิยมมัดหมี่เส้นพุ่ง ซึ่งมีโครงสร้างของการมัดหมี่เส้นพุ่งอยู่ 4 ประเภท ได้แก่ หมี่ลวด, หมี่ลาย, หมี่คันหรือหมี่ข้อ และหมี่ตา

1.2 อัตลักษณ์ด้านการใช้สีข้อมและเส้นใย

อัตลักษณ์ด้านการใช้สีข้อมและเส้นใยของชุมชนลุ่มน้ำโขง พบว่า

อัตลักษณ์ของสีมาจากสีธรรมชาติและสีเคมี โดยสีธรรมชาติเป็นสีที่พบมากที่สุด และใช้เป็นสีข้อมมายาวนานจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสีข้อมจากธรรมชาติส่วนใหญ่้นมาจากพืช ในท้องไร่ท้องนาและป่า Udomsup (2000) กล่าวว่า พืชที่ให้สีมีหลายชนิดแตกต่างกัน ไป ส่วนใหญ่สารให้สีแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ให้สีเหลืองถึงสีเหลืองเข้ม กลุ่มที่ให้สีส้ม-แดง กลุ่มที่ให้สีเขียวถึงน้ำตาล และกลุ่มที่ให้สีน้ำเงิน และสีข้อมสำคัญที่พบ ในธรรมชาติที่ชุมชนต่าง ๆ นำมาใช้ข้อมสี ได้แก่ สีเหลือง สีแดง และสีน้ำเงิน พืชที่ นิยมนำมาข้อมสีมากที่สุด คือ ขนุน สมอ ขมิ้น เพกา มะม่วงกอสอ จะให้สีเหลืองถึงสี เหลืองเข้ม ถ้าข้อมจากฝางและครั่งจะได้สีแดง ชมพู ส่วนสีน้ำเงินนิยมข้อมด้วยคราม เป็นหลัก Saithong (2002) กล่าวว่า สีครามเป็นสีข้อมที่เก่าแก่มาก โดยสกัดจากใบคราม สดที่มีสารอินดิแคน (indican) เมื่อก่อหม้อให้เกิดเป็นสีข้อมให้สังเกตน้ำข้อมเปลี่ยน จากสีน้ำเงินเป็นสีเขียวปนเหลืองจึงทำการข้อม การข้อมเส้นใยฝ้ายที่เป็นเชลดูโลสจะ ทำให้ดูชัดสีดีกว่าเส้นใยไหมและขนสัตว์ นอกจากนี้ การใช้สีเคมีก็นิยมกับการข้อม เส้นใยไหม และนิยมข้อมด้วยกระบวนการแบบข้อมร้อน สีเคมีจะช่วยจับกับเส้นใย ไหมและขนสัตว์ได้ดีกว่า และมีกระบวนการไม่ซับซ้อนเหมือนกับข้อมสีจากใบไม้ เปลือกไม้ หรือส่วนประกอบของพืช

ส่วนอัตลักษณ์ของการใช้เส้นใย พบว่า นิยมใช้เส้นใยฝ้ายเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากฝ้ายสามารถปลูกได้เองในพื้นที่หัวไร่ปลายนา เมื่อก่อนถึงฤดูทอานก็จะนำ เมล็ดฝ้ายไปหว่าน และนิยมเก็บเมล็ดฝ้ายที่มีปุยฝ้ายหลังการเก็บเกี่ยวข้าว แล้วนำไป ผลิตเป็นเส้นใยฝ้ายเพื่อใช้ในการทอผ้าเก็บไว้ใช้ในครัวเรือน และใช้เป็นส่วนประกอบ สำคัญในการทำผ้าห่ม หมอน และเครื่องนุ่งห่มประเภทต่าง ๆ เพื่อใช้ในงานบุญ ประเพณี ทั้งนี้ ยังพบ ว่าปัจจุบันนิยมใช้เส้นใยสำเร็จรูปที่นำมาจำหน่ายจากนอกชุมชน

โดยเฉพาะเส้นใยเรยอน (ชีกวง) The Queen Sirikit Museum of Textiles Conservation Division (2017) กล่าวว่า เรยอนเป็นเส้นใยสังเคราะห์ ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทำให้ผ้ายืดหยุ่น ดูแลรักษาง่าย ดูดซับสีได้ดี ทั้งนี้ ยังมีขนาดเส้นที่เรียบเสมอกันตลอด ทำให้ง่ายต่อการนำมาทำเป็นเส้นขึ้น และลดกระบวนการดั้งเดิมของการผลิตผ้าเย็บมือ อีกทั้งหาซื้อได้ง่ายในร้านค้าทั่วไป จึงทำให้ง่ายต่อการผลิตและชุมชนส่วนใหญ่ก็นำผ้าเหล่านี้มาปรับใช้ในงานผ้าทอมากขึ้น ทำให้ภูมิปัญญาของผ้าเย็บมือในอดีตเริ่มสูญหายไป ส่วนเส้นใยใหม่นั้นยังคงเหลือเฉพาะบางชุมชนที่ใช้อยู่ แต่ส่วนใหญ่ก็ยุติการทอผ้าไหม เนื่องจากการทอผ้าไหมค่อนข้างยุ่งยาก ซับซ้อน มากกว่าผ้าฝ้าย ทำให้ชุมชนต่าง ๆ ที่ทอผ้าไหมลดจำนวนลง และผู้เฒ่าผู้แก่แม้จะมีความรู้ด้านผ้าไหมแต่ก็ไม่สืบสานหรือดำเนินการต่อเพราะปัญหาด้านสุขภาพและต้นทุนของวัตถุดิบที่ราคาสูง จึงหันมาใช้ผ้าฝ้ายเย็บมือ ผ้าโรงงานและผ้าเรยอนแทน

1.3 อัตลักษณ์ด้านเรื่องเล่า

อัตลักษณ์ด้านเรื่องเล่าผ้าทอของชุมชนกลุ่มน้ำโจง พบว่า มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับการสร้างความน่าสนใจจากภูมิปัญญาผ้าทอที่ดึงดูดของบรรพบุรุษที่สร้างสรรค์ไว้ให้กับครอบครัว และชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องเล่าของแม่ครูภูมิปัญญาผ้าทอในชุมชนที่เป็นผู้ริเริ่ม และทำให้เกิดภูมิปัญญาผ้าทอขึ้น โดยเรื่องเล่าที่นำเสนอมักจะเกี่ยวข้องกับประวัติ อุตสาหกรรมและความเป็นผู้ที่มีคุณูปการต่องานหัตถกรรม เรื่องเล่าอาจจะไม่ได้ถูกถ่ายทอดผ่านงานลายลักษณ์แต่ส่วนใหญ่มักจะถ่ายทอดผ่านมุขปาฐะ และมีการส่งต่อด้วยเรื่องเล่าของคุณงามความดี และความรู้ความสามารถของแม่ครูเหล่านั้น Manarungwit (2021) กล่าวว่า บางครั้งเรื่องเล่ามักจะมาจากความเชื่อของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่องเล่าของผ้าทอที่เกี่ยวกับเรื่องทางศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค เช่น ลายนาคขอ ลายนาคเคี้ยว และลวดลายที่มาจากธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่น เช่น ลายกาบ ลายตุ้ม ลายหมากจับ ทั้งนี้ เรื่องเล่าของผ้าทอมักจะได้รับการสืบทอดกันเฉพาะกลุ่ม และขยายวงกว้างไปยังกลุ่มอื่น ๆ ของชุมชน และทำให้ได้รับการยอมรับในระดับตำบลและอำเภอ บางครั้งอาจจะได้รับการยอมรับ

ในระดับประเทศ เช่น กรณีของนางสงบัณฑิต มั่นคง ผู้ก่อตั้งงานหัตถกรรมของชุมชนละหานน้ำในชื่อ “ละหานศิลป์” ซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับของคนทั่วประเทศและต่างประเทศ

2. การพัฒนาตลาดขายผ้าทอจากอัตลักษณ์ร่วมผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว

การพัฒนาตลาดขายผ้าทอจากอัตลักษณ์ร่วมผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว ผู้วิจัยได้มาจากกระบวนการอภิปรายกลุ่ม ซึ่งผลการอภิปรายกลุ่มได้ข้อสรุปเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตลาดขายผ้าทอจากอัตลักษณ์ร่วมผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว ประกอบด้วย 1) การพัฒนาองค์ความรู้ผู้ทอของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว 2) การพัฒนาเทคนิคการทอของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว และ 3) การพัฒนาตลาดขายผ้าทอของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว ปรากฏรายละเอียดดังนี้

2.1 การพัฒนาองค์ความรู้ผู้ทอของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว

การพัฒนาองค์ความรู้ผู้ทอในครั้งนี้ พบว่า มีการพัฒนาเพื่อยกระดับองค์ความรู้ของกลุ่มผู้ทอผ้าในชุมชนลุ่มน้ำโจงทั้งในประเทศไทย และ สปป.ลาว โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการใช้เส้นใย การทำความสะอาดเส้นใย และการย้อมสีเส้นใย นอกจากนี้ ยังมีการย้อมสีเส้นใยจากพืชและรงควัตถุในท้องถิ่น เพื่อให้สมาชิกกลุ่มผู้ทอผ้าของทั้งสองชุมชนได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการผลิตผ้าทอ และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอของชุมชน และเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น

2.2 การพัฒนาเทคนิคการทอของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโจงไทย-ลาว

การพัฒนาเทคนิคการทอ พบว่า เทคนิคการทอส่วนใหญ่ของกลุ่มผู้ทอผ้าในชุมชนลุ่มน้ำโจงมีลักษณะแตกต่างกันเล็กน้อย ซึ่งกลุ่มผู้ทอผ้าในชุมชนลุ่มน้ำโจงในประเทศไทยนิยมทอผ้าผืน ผ้ามัดหมี่ ที่มีขนาดหน้ากว้าง 1 เมตร (ขนาดความกว้างของพืม คือ 1.02 เมตร) และใช้การย้อมสีจากครามเป็นหลัก ส่วนสีธรรมชาติอื่น ๆ จะย้อมจากใบไม้ เปลือกไม้ ถ้าหากจะสร้างตลาดขายก็มักจะมัดหมี่ โดยเฉพาะมัดหมี่เส้นพุ่งเป็นลวดลายต่าง ๆ ตามที่ชอบและตามความต้องการของผู้ซื้อ ส่วนใหญ่ลวดลายที่

พบ คือ ลายเส้นตรงหรือลายเส้นขาด ลายพื้นปลา ลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน และลายตะขอ โดยเฉพาะลายขอนาคกลายเป็นลวดลายสำคัญมากที่พบในชุมชนลุ่มน้ำโขงทั้งในประเทศไทย และ สปป.ลาว Tangtavonsirikun (1998) กล่าวว่า ลวดลายผ้าแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่น เพราะเป็นศิลปะที่มีความงดงามสะท้อนวิถีคิดและวัฒนธรรมของชนแต่ละกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาเทคนิคการทอผ้าในชุมชนทั้งสองแห่งจึงใช้อัตลักษณ์ร่วมกัน คือ การมัดหมี่ โดยเฉพาะการมัดหมี่เส้นพุ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนทั้งสองฝั่งโขง วิธีการมัดหมี่ยังสืบทอดปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบันด้วยมุขปาฐะและการฝึกปฏิบัติ ทำให้ชุมชนบ้านดอนตาลและบ้านละหาน้ำมีมรดกภูมิปัญญาที่คล้ายคลึงกัน และสามารถนำมาสร้างเป็นอาชีพให้กับชุมชนได้

2.3 การพัฒนาลวดลายผ้าทอของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว

การพัฒนาลวดลายผ้าทอของชุมชนผ้าทอในลุ่มน้ำโขง พบว่า ลวดลายผ้าทอที่พบส่วนใหญ่เกิดจากการมัดหมี่ Leesuwat (2016) กล่าวว่า ลวดลายผ้าที่เกิดจากการทอเป็นการสร้างลวดลายโดยตรงจากเส้นยืนและเส้นพุ่ง รวมถึงการทอโดยเสริมเส้นพุ่งพิเศษเข้าไป การพัฒนาลวดลายของผ้าทอในชุมชนของอีสานส่วนใหญ่แล้วมักสร้างจากลวดลายของการมัดหมี่เส้นพุ่ง เช่นเดียวกับ Wannamas (1991) ที่กล่าวว่า การมัดหมี่แต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน เช่น หมี่ชนบท หมี่สกล หมี่ร้อยเอ็ด หมี่อุบล หมี่ปทุมธานี ซึ่งหมี่สกลเป็นหมี่ที่ชาวบ้านแถบจังหวัด เลข สกลนคร อุดรธานี นครพนม กาฬสินธุ์ นิยมทำใช้กันลักษณะทั่วไปเป็นหมี่ลายต่าง ๆ โดยมากมักจะทำเป็นลายหยักแหลม ๆ หรือเป็นลายคม ๆ เหมือนกับพื้นปลา เรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า หมี่กาบ ซึ่งหมี่กาบนี้ก็พบในชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขงทั้งสองแห่ง การมัดหมี่ของชุมชนทั้งสองแห่งนิยมมัดหมี่เส้นพุ่ง โดยเฉพาะการมัดหมี่ลวด ที่ต้องมัดและทอให้ลวดลายต่อเนื่องกันตลอดทั้งผืน ส่วนใหญ่จะมัดหมี่ 11-25 ลำ เช่น หมี่กาบ หมี่ตา หมี่ดุม หมี่ก่ง และหมี่คัน ทั้งนี้ ก็พบว่าในหลายชุมชนนิยมมัดหมี่เส้นยืน เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับผ้าทอด้วย Chinachan (2022) กล่าวว่า การสร้างลวดลายก็มีการนำตำนาน เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมือง ศิลปกรรมที่ปรากฏบนโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบในพื้นที่

ที่มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตลาดผ้าทอ โดยพัฒนาเป็น Story Telling และ Infographic

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว” อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. อัตลักษณ์ผ้าทอของชุมชนลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว ประกอบด้วย 1) อัตลักษณ์ด้านกระบวนการทอผ้าซึ่งมีความคล้ายคลึงกันตั้งแต่กระบวนการได้มาซึ่งเส้นใย รวมไปถึงกระบวนการทอ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกันทั้งในแง่ของการใช้งานและคำเรียกชื่อต่าง ๆ เช่น กระบวนการทอยังคงใช้กี่พื้นบ้าน เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ในการทอยังคงใช้กระสวย อัก กง หลา โสงหมี หลักหมี คำเรียกชื่อลวดลายหมี่ต่าง ๆ เช่น หมี่กาบ หมี่ตา หมี่ตุ้ม หมี่เครือ หมี่หมาจับ หมี่คัน มีความคล้ายคลึงกัน รวมทั้ง กระบวนการทอผ้าส่วนใหญ่ยังอยู่ภายใต้บทบาทหน้าที่ของผู้หญิง กล่าวคือ ผู้หญิงเป็นผู้ดำเนินการในกระบวนการทอผ้าทั้งหมด การสืบทอดและส่งต่อองค์ความรู้ด้านการทอผ้ายังอยู่ในหมู่ผู้หญิง สอดคล้องกับ Smutkupt and Kitiasa (1994) ที่กล่าวว่า ผู้หญิงอีสานมีทักษะและความชำนาญในการทอผ้า และสังคมก็ใช้กระบวนการทอผ้าเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนบทบาททางสังคมของผู้หญิง
- 2) อัตลักษณ์ด้านการใช้สีย้อมและเส้นใยทั้งสองชุมชนยังคงใช้สีย้อมที่คล้ายคลึงกัน และย้อมวัสดุใกล้เคียงกัน เช่น ใช้สีย้อมจากธรรมชาติจากพืชและรงควัตถุในท้องถิ่น โดยเฉพาะพืชนั้นนิยมใช้ทั้งใบ เปลือก ผลและดอก สีที่นิยมย้อมส่วนใหญ่ ได้แก่ สีเหลือง สีแดง สีนํ้าตาล และสีนํ้าเงิน โดยเฉพาะสีนํ้าเงินจากครามเป็นสีที่ทั้งสองชุมชนนิยมนำมาย้อมเส้นใย ส่วนสีเคมีนิยมย้อมกับเส้นใยไหม แต่ลดจำนวนการย้อมลงไปค่อนข้างมาก เนื่องจากเส้นใยไหมเป็นวัตถุดิบที่มีราคาสูงและกระบวนการทำซับซ้อน ทำให้คนทอผ้าหันมาใช้เส้นใยฝ้ายเงินมือและเส้นใยฝ้ายที่สามารถหาซื้อได้ง่ายจากตลาด สอดคล้องกับ Saithong (2015) กล่าวว่า สีครามเป็นสีธรรมชาติที่เคยมีมานาน

หลายพันปีในเขตร้อนและเขตอบอุ่น ส่วนใหญ่ใช้เป็นสีย้อมเครื่องนุ่งห่ม หากแต่ต่อมาเกิดอุตสาหกรรมสิ่งทอทำให้การใช้สีครามธรรมชาติลดลงและหันไปใช้สีเคมี จนกระทั่งกระแสความนิยมผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติดกลับมา สีครามและผ้าย้อมครามจึงกลายเป็นสิ่งที่คนในโลกโหยหา และภูมิปัญญาการทำผ้าครามที่ยังคงหลงเหลืออยู่จากประวัติศาสตร์ของชุมชนในชนบท ทำให้การฟื้นฟูผ้าย้อมครามเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ทั้งในประเทศไทยและ สปป.ลาว ส่วน 3) อัตลักษณ์ด้านเรื่องเล่า มักจะเป็นการเล่าเรื่องของแม่ครูภูมิปัญญาในฐานะที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาของงานหัตถกรรม เรื่องที่เล่าเกี่ยวกับความวิริยะ อุตสาหะและความอดทนเพื่อทำให้งูมิปัญญาผ้าทอเกิดขึ้นในชุมชนและอยู่คู่กับชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นที่รับรู้อย่างแพร่หลายในด้านงานหัตถกรรมผ้าทอ ทั้งนี้ เรื่องเล่ายังอาจเกิดจากพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น พญานาค จึงนำเอาเรื่องเล่าเหล่านั้นมาบรรจุไว้ในผืนผ้าและสร้างอัตลักษณ์ร่วมกับชุมชน สอดคล้องกับ Manarungwit (2021) ที่กล่าวว่า พญานาคถูกประดิษฐ์เป็นลวดลายต่าง ๆ ในผืนผ้าของชาวอีสานและชุมชนแถบลุ่มน้ำโขง เช่น ลายงูลอย ลายนาคปราสาท ลายนาคขอ ลายนาคเกี่ยว ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาและศาสนาดั้งเดิม

2. ด้านการพัฒนาลวดลายผ้าทอจากอัตลักษณ์ร่วมผ้าทอลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว มีประเด็นที่จะอภิปราย ดังนี้ 1) การพัฒนาองค์ความรู้ผ้าทอผ้าของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง เดิมความรู้ส่วนใหญ่ของผู้ทอผ้ายังมีข้อจำกัด และมีความแตกต่างกันของทั้งสองชุมชน กล่าวคือ ชุมชนบ้านดอนตาลได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐทั้งในเชิงความรู้และอุปกรณ์การผลิตตลอดจนการสนับสนุนส่งเสริมแหล่งจำหน่าย หากแต่ชุมชนบ้านละหานน้ำแม้จะเป็นชุมชนทอผ้าขนาดใหญ่ของแขวงสะหวันนะเขต แต่การรวมกลุ่มของชุมชนทอผ้าบ้านละหานน้ำยังมีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มแบบหลวม การพัฒนาองค์ความรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้จากคนในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญด้านผ้าทอในชุมชนแต่ยังขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนภายนอก

ทำให้การพัฒนาองค์ความรู้อยู่ในวงแคบ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลาย เนื่องจากขาดการส่งเสริมด้านการตลาด ด้วยเหตุนี้ การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เป็นความรู้เกี่ยวกับเส้นใย การใช้เส้นใยประเภทต่าง ๆ รวมถึงการผลิตผ้าทอโดยนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาถ่ายทอด เช่น การผสมผสานเส้นใยฝ้ายกับเส้นใยอื่น ๆ การย้อมสีเส้นใยกับสีธรรมชาติและรงควัตถุในท้องถิ่น จึงเป็นแนวทางที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนาเทคนิคการทอของกลุ่มผู้ทอผ้าในชุมชนลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว พบว่า ยังคงนิยมเทคนิคการมัดหมี่ เนื่องจากเป็นเทคนิคที่คนในชุมชนทอผ้าทั้งสองแห่งคุ้นเคย และมีความเชี่ยวชาญ ส่วนเทคนิคอื่น ๆ มีข้อจำกัดด้านการสืบทอดรวมถึงความยุ่งยาก ซับซ้อน และใช้เวลานาน จึงทำให้สุมเสี่ยงต่อการสูญหาย ทั้งนี้ ผ้าทอของบ้านละหาน้ำยังพบปัญหาขนาดหน้าผ้าไม่ได้มาตรฐาน จึงมีการสนับสนุนการใช้ฟืมทอผ้าหน้ากว้าง 1 เมตร ที่เหมาะสำหรับการนำผ้าไปแปรรูป และยังสนับสนุนการใช้ฟืมขยายขนาดที่สามารถทอผ้าขนาดหน้ากว้าง 2.5 เมตร ได้ เพื่อเป็นการขยายตลาดของผู้บริโภคสู่วงการอุตสาหกรรมอีกด้วย และ 3) การพัฒนาตลาดสายผ้าทอของกลุ่มผู้ทอผ้าในชุมชนลุ่มน้ำโขงทั้งสองแห่ง ยังคงนิยมมัดหมี่เส้นพุ่ง โดยเฉพาะการมัดหมี่ลวดที่จะมัดหมี่ตั้งแต่ 11-25 ลำ บางครั้งก็มีการนำตำนาน เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตลาดสายผ้าทอด้วย สอดคล้องกับ Jungvimitiphan (2010) ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาควรเริ่มจากการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการทอผ้า การรวบรวมลายมัดหมี่ในชุมชนร่วมกัน การพูดคุยถึงกระบวนการออกแบบ การสร้างแรงบันดาลใจของช่างทอผ้า ด้วยเหตุนี้ จากแต่เดิมที่ทั้งสองชุมชนใช้เทคนิคมัดหมี่เส้นพุ่ง ผู้วิจัยจึงมีการส่งเสริมวิธีการมัดหมี่เส้นยืนเพื่อสร้างลวดลายแบบใหม่ที่แตกต่างจากองค์ดั้งเดิมและให้ทันสมัยกับชุมชนทอผ้าทั้งสองแห่ง อีกทั้ง สนับสนุนให้กลุ่มผู้ทอผ้าทั้งสองชุมชนได้ทดลองพัฒนาตลาดสายของผ้าทอที่เกิดจากความต้องการของผู้บริโภคและความนิยมของตลาดผ้าทอในปัจจุบันเพื่อนำไปจำหน่ายในงานจัดแสดงสินค้าหัตถกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษากระบวนการสืบค้นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ้าทอของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโจงในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในประเทศไทย สปป.ลาว และจีน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และทักษะงานด้านหัตถกรรม
2. ควรนำผลการศึกษาอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมผ้าทอของชุมชนลุ่มน้ำโจงไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนงานหัตถกรรมในฐานะเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนต่าง ๆ
3. นำเสนอเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนนำไปวางแผนการส่งเสริมและพัฒนางานหัตถกรรมผ้าทอให้แก่ชุมชน

References

- Chinachan, T. (2022). A product development of Long Li Jok textiles by using community's cultural identities. *College of Social Communication Innovation Journal*, 10(1), 168-178. [in Thai]
- Jungvimutipphan, K. (2010). The integration of cultural dimensions into the development of indigo-dyed cotton products by villagers of Kanpalan village. *Academic Journal of Architecture Khon Kaen University*, 9, 61-68. [in Thai]
- Leesuwan, W. (2016). *Dictionary of fabrics and weaving textiles*. Mueangboran Press. [in Thai]
- Liewphairote, K., & Thammasthitdech, P. (2015). *Action plan for promoting small and medium-sized enterprises in each sector of the textile industry*. The Office of Small and Medium Enterprises Promotion (OSMEP). [in Thai]

- Manarungwit, K. (2021). Symbol, beliefs, and the identity of Thai-Laos woven fabrics. *Journal of Liberal Arts (Wang Nang Leng) RMUTP*, 1(1), 55-75. [in Thai]
- Namjaidee, S. (2022). An analysis of the as a role model in transferring knowledge on the wisdom of Pak Thong Chai silk, Nakhon Ratchasima Province. *NRRU Community Research Journal*, 16(1), 104-115. [in Thai]
- Office of the Teachers' Council of Thailand. (1963). *Lancang historical annal Vol 2*. Sueksaphanpanich Press. [in Thai]
- Pholdee, O. (1994). Pattern of Tai cloth: The unique common heritage of the Tai ethnic group. In Committee promoting Thai style dress (Eds.), *Pha Thai* (30-57). Khurusapha Press. [in Thai]
- Phra Ariyanuwatara Khemmajaree. (1970). *PrayaKhamkong (Son Prai)*. Northeastern Folk Literature Conservation Centre. [in Thai]
- Saithong, A. (2002). *Indigo and indigo dyed products*. Sakon Nakhon Rajabhat University. [in Thai]
- Saithong, A. (2015). The pattern creation and the dyeing process of indigo fabric of Phu Tai people in Thailand, Laos and Vietnam. *Institute of Culture and Arts Journal*, 17(1), 130-137. [in Thai]
- Sawasdee, Y. (2018). *Study and development of fabric construction motif for create new identity of Thai silk*. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements for Master of Fine Arts (fine arts). Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Smutkupt, S., & Kitiasa, P. (1994). *Ways of Isan weavers: Development of textile production and the changing roles of women in contemporary Isan villages*. Somboon Press. [in Thai]

- Tangtavonsirikun, C. (1998). *Symbolism of Laos textiles*. The Foundation for the Promotion of Social Sciences Textbooks Projects. [in Thai]
- The Queen Sirikit Museum of Textiles. (2017). *How to take care of your textiles*. The Queen Sirikit Museum of Textiles Conservation Division. [in Thai]
- The Research Institute of Northeastern Arts and Culture. (2019). *A guide to learning about woven textile*. Mahasarakham University. [in Thai]
- Udomsup, V. (2000). Using natural dyes from plants to dye fabric. *Journal of the Faculty of Architecture King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang*, 2(1), 73-82. [in Thai]
- Wannamas, S. (1991). *Thai textiles with Isan motive*. Odeonstore Press. [in Thai]

Authors

Pokkasina Chathiphot

Thai Language Department, Faculty of Humanities and Social Sciences

Sakon Nakhon Rajabhat University

No. 680, Nittayo Road, Mueang Sakon Nakhon District, Sakon Nakhon Province 47000

Tel: 088-5520130 E-mail: pokkasina@snru.ac.th

Yanika Saensuriwong

Thai Language Department, Faculty of Humanities and Social Sciences

Sakon Nakhon Rajabhat University

No. 680, Nittayo Road, Mueang Sakon Nakhon District, Sakon Nakhon Province 47000 Tel: 085-0009881 E-mail: yanika.saen@snru.ac.th

Kito Phommakaysone

The Office of Savannakhet Provincial Education and Sports Service,
Savannakhet Province.No. 330, Unit 03, Saphanneua Village, Kaysone
District, Savannakhet Province, Lao PDR.

Tel: 02093576489 E-mail: kitoph99@yahoo.com

Irada Thipsana

Independent Researcher

No. 680, Nittayo Road, Mueang Sakon Nakhon District,
Sakon Nakhon Province 47000

Tel: 083-0502612 E-mail: iradaxm@gmail.com

Yutthaphichai Wannasang

Independent Researcher

No. 680, Nittayo Road, Mueang Sakon Nakhon District, Sakon Nakhon
Province 47000

Tel: 098-5852205 E-mail: writesky180@gmail.com